

ADAK RAPPORT 83

Proefsleuvenonderzoek aan de Jaspar Van Kinschotstraat in Turnhout

S. DELARUELLE & J. VAN DONINCK

De Archeologische dienst Antwerpse Kempen maakt deel uit van de projectvereniging Erfgoed Noorderkempen tussen de gemeenten Baarle-Hertog, Beerse, Kasterlee, Oud-Turnhout, Turnhout en Vosselaar met steun van de Vlaamse gemeenschap en de provincie Antwerpen.

Colofon

Opdrachtgever	Gebroeders Remysen bvba, Schorvoortberg 125, 2300 Turnhout
Project	Turnhout Jaspar Van Kinschotstraat
Projectcode	12003 TUR-JVK
Type onderzoek	Prospectie met ingreep in de bodem
Vergunning nr.	2012/063
Vergunninghouder	Stephan Delaruelle
Naam site	Turnhout Jaspar Van Kinschotstraat
Auteurs	Stephan Delaruelle & Jef Van Doninck
Kaarten & plannen	Stephan Delaruelle (©NGI/AGIV)
Foto's & tekeningen	Stephan Delaruelle & Jef Van Doninck
Omslagontwerp	Hanna Maes
ISBN	9789081207492

© AdAK , april 2013

Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Archeologische Dienst Antwerpse Kempen.

Samenvatting

Op 9 maart 2012 werd door de Archeologische Dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in samenwerking met gebr. Remyssen bvba een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan de Maasstraat in Turnhout. Aanleiding voor het onderzoek is de geplande bouw van appartementsgebouwen en aanhorigheden die een bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten die zich hier nog in de bodem bevinden.

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door de toekomstige aanleg van infrastructuur en bebouwing van de verkavelde percelen. Een deel van het terrein van 3900 m² was reeds vergraven door de aanleg van de bouwput van het eerste appartementsgebouw (zonder vergunning). Bovendien was reeds het cunet van de wegenis achterop het perceel uitgegraven, gelukkig tot net boven het archeologische niveau. Op een deel van het terrein was bouw materiaal aanwezig. Tijdens het onderzoek werden drie proefsleuven aangelegd. Bovendien is een deel van het reeds afgegraven gedeelte opnieuw met de graafmachine opgeschaafd. In totaal kon zo 813 m² worden bekeken, wat neerkomt op zo'n 20 % van het terrein.

Het terrein was afgedekt met een plaggenbodem, wat overeenkomt met de bodemkundige kartering van het gebied.

Tijdens het onderzoek werden slechts een beperkt aantal archeologische sporen gedocumenteerd. Het gaat enerzijds om de restanten van een oud – mogelijk laatmiddeleeuws- karrenspoor dat diagonaal over het terrein liep. Daarnaast werd in het grote vlak van wp 1 nog een rond spoor gedocumenteerd, dat bij nader inzien natuurlijk bleek.

Op basis van deze resultaten lijkt er geen noodzaak voor verder onderzoek en kunnen de terreinen worden vrijgegeven voor de geplande bouwwerken.

Inhoudsopgave

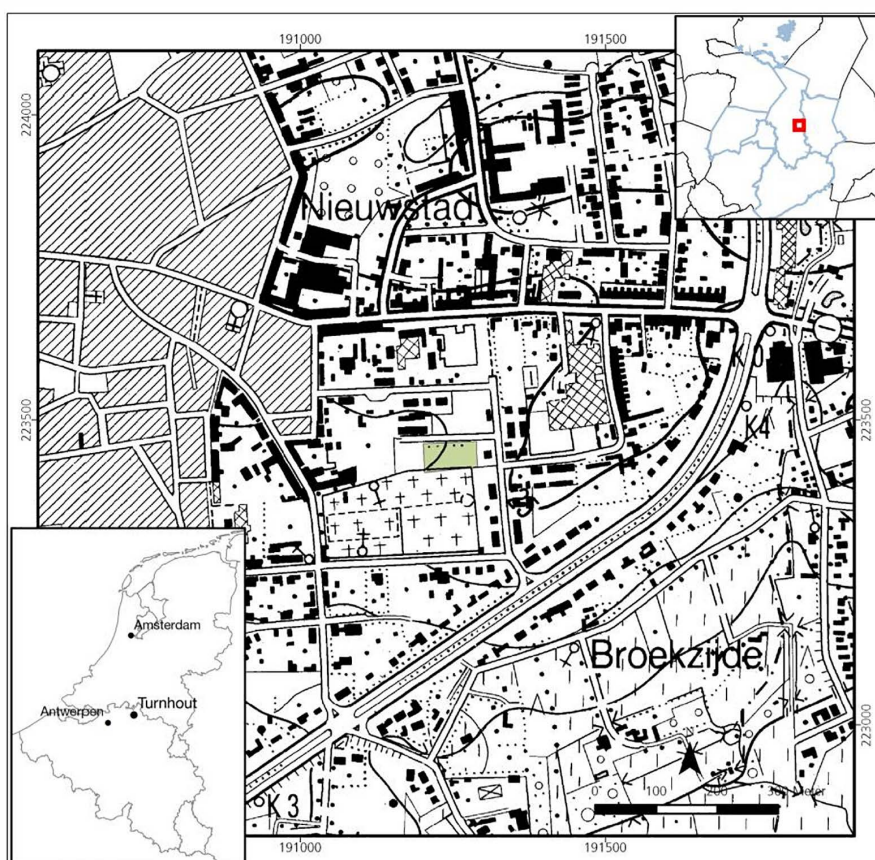
1	Inleiding	7
2	Landschappelijk kader	8
2.1	Geologie en geomorfologie	8
2.2	Bodemkunde	8
3	Historisch en archeologisch kader.....	10
3.1	Historisch Kader.....	10
3.2	Archeologisch kader.....	10
4	Onderzoeksstrategie.....	12
5	Resultaten	14
6	Conclusie en aanbevelingen.....	16
6.1	Conclusie	16
6.2	Aanbevelingen	16
	Literatuur.....	16
	Lijst van afbeeldingen.....	17

1 Inleiding

Op 9 maart 2012 werd door de Archeologische Dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in samenwerking met DOBO bvba een archeologische proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan de Jaspar Van Kinschotstraat in Turnhout.

Aanleiding voor het onderzoek is de geplande bouw van twee appartementsblokken met garages en wegenis ter hoogte van 2300 Turnhout, Jaspar Van Kinschotstraat ZN, kadastraal bekend als afd. 2, sectie N, nrs. 207 A2 en 208 F.

Figuur 1.1. Situering van het plangebied aan de Jaspar Van Kinschotstraat in Turnhout.

Deze werken vormen immers een concrete bedreiging voor de archeologische resten die zich mogelijk in de bodem bevinden. Het veldteam bestond uit Stephan Delaruelle, en Jef Van Doninck (AdAK).

Figuur 1.2. Sfeerfoto van het terrein bij de aanvang van het onderzoek met op de voorgrond de reeds aangelegde bouwput

2 Landschappelijk kader

2.1 Geologie en geomorfologie

Het plangebied bevindt zich bovenop de uitloper van de zogenaamde microcuesta, een oud-pleistocene kleiopduiking die is gevormd door kustvlakteafzettingen in een getijdenzone. Deze formatie van ca. 30 m dikte omvat de kleien van de Kempen, nl. de Klei van Sint-Lenaerts/Rijkevorsel en de jongere Klei van Turnhout. Deze kleilagen worden onderling gescheiden door het Zand van Beerse. Deze steilrand (cuesta) vormt het interfluvium tussen het Schelde/Netebekken en het Beneden-Maasbekken en is te volgen vanaf Zandvliet langs Stabroek, Kapellen, over Braschaat, Schoten Schilde, Zoersel, Malle, Beerse, Vosselaar tot Turnhout. Voorbij Turnhout gaat de steilrand over in de uitlopers van het Kempense plateau.

Tijdens de laatste ijstijd, het Weichseliaan (ca. 120.000-13.000 jaar geleden) is deze rug met zand afgedekt, dat door polaire wind werd aangevoerd vanuit de drooggevalen Noordzeebedding. Deze zandafzettingen werden tijdens de laatste koude fase, het Laat-Glaciaal (ca. 13.000-10.000 jaar geleden) door verstuivingen omgewerkt tot lange oost-west georiënteerde zandruggen.

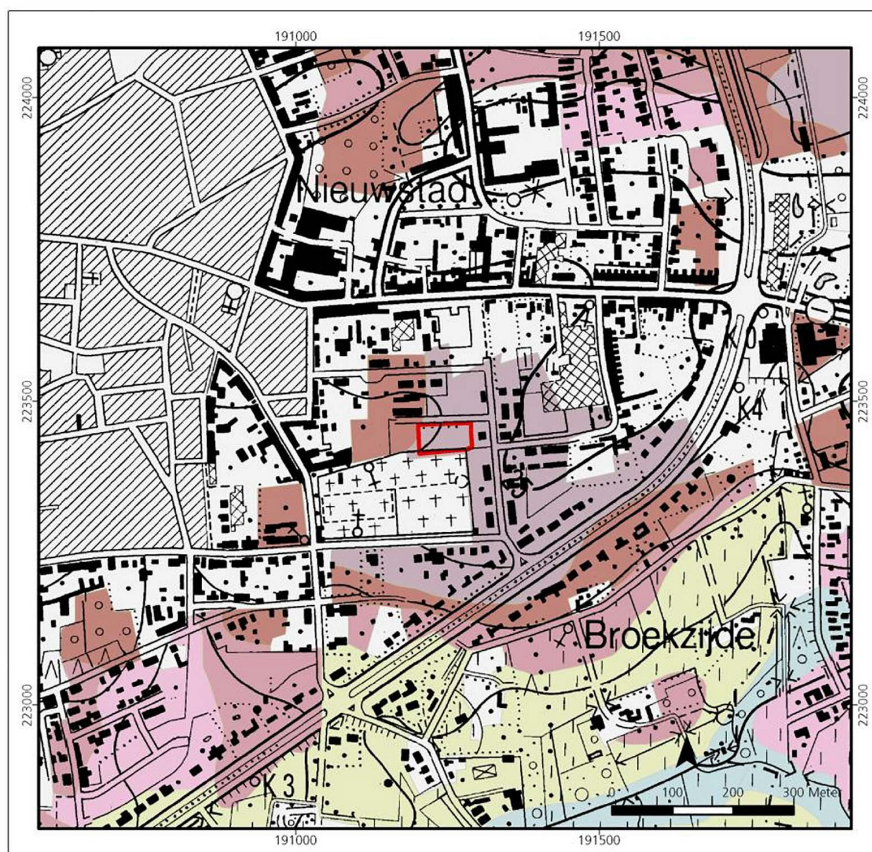
2.2 Bodemkunde

De bodems ter hoogte van het plangebied bestaan uit droge zandgronden (klasse b) tot matig droge zandgronden (klasse c), die gekarteerd zijn als bodems met een diepe antropogene humus A-horizont. Dat betekent dat een

groot deel van het terrein vanaf de Late Middeleeuwen is afgedekt door een plaggenlaag. Dergelijke terreinen zijn archeologisch waardevol omdat de sporen in de ondergrond afgedekt worden tegen verdere versterking. Daarnaast vormen deze gronden ook een indicatie voor oude akkergronden.

Figuur 2.1. Drainage en profielontwikkeling van de bodems in en rond het plangebied. Donkerpaars: goed gedraineerd. Lichtpaars: matig vochtig

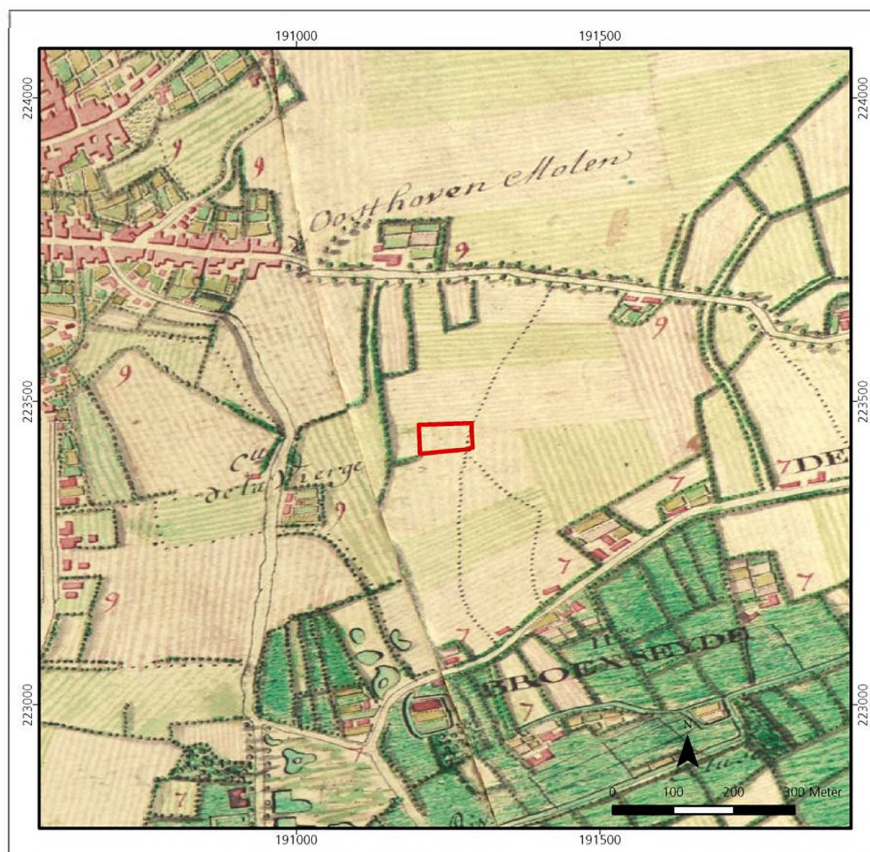

Tijdens het onderzoek bleek de afdekkende cultuurlaag tussen de 0,75 m en 1 m dikte. Op de plaatsen waar het plaggendeek nog goed bewaard was bevond zich nog een onderliggende oude cultuurlaag. Het onderliggende sediment was vrij grof en zand, dat duidelijk goed gedraineerd is. In het uitgegraven gedeelte van de bouwput was op 2 m diepte nog geen waterhoudende laag te bekennen.

3 Historisch en archeologisch kader

3.1 Historisch Kader

Op oude historische kaarten is het gebied voornamelijk in gebruik als landbouwgrond. De kaart van Ferraris en de kaart van Vandermaelen (1848) toont het gebied in het midden van de akkers ten noorden van het gehucht Broexseyde.

Figuur 3.1. Situering van het plangebied op de kaart van Ferraris (1770-1777).

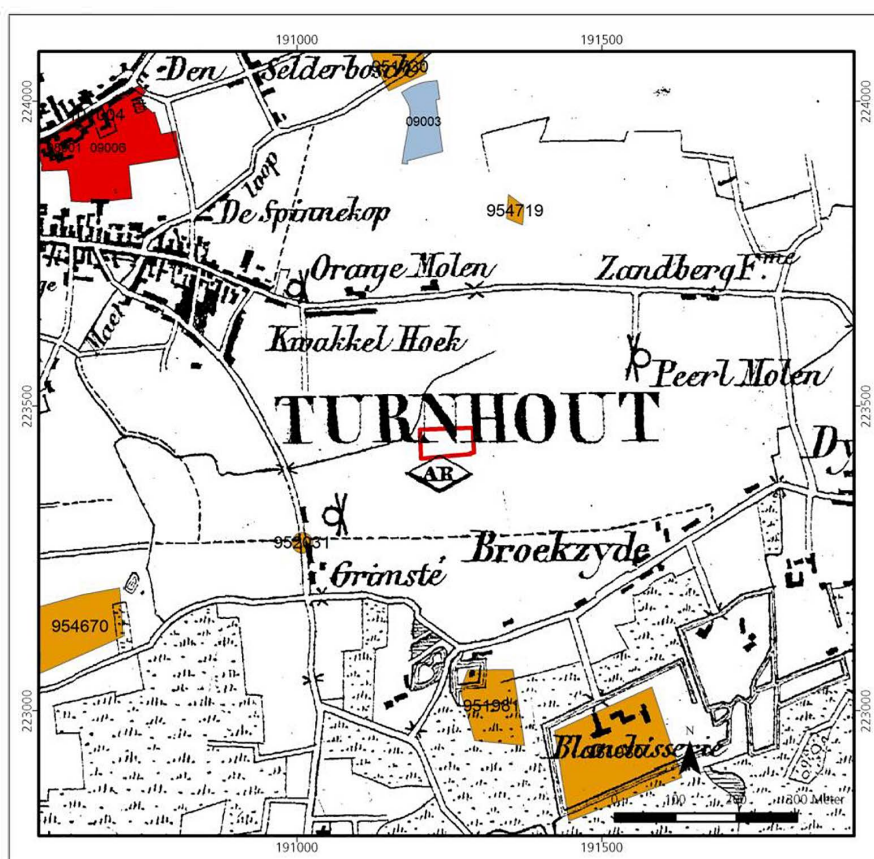
Opvallend is dat het kerkhof aan de Kwakkelstraat, dat zich ten zuiden van het plangebied bevindt nog niet op de kaart van Vandermaelen is aangegeven, terwijl de stad reeds in 1815 de opdracht had gegeven om hier een nieuw kerkhof aan te leggen. Onder ordonnantie uit 1784 van Jozef II, de verlichte vorst van de Oostenrijkse Nederlanden was het immers om gezondheidsredenen verboden om nog in of rond de kerk te begraven. Ook de daaropvolgende Franse overheerser hielden hieraan vast.

3.2 Archeologisch kader

Afgezien van enkele historische relictten, zoals de blekerij aan de Broekszijde en een omwalde hoeve, zijn er tot op heden geen archeologische vindplaatsen

in de onmiddellijke nabijheid van het plangebied bekend. In dit stuk van Turnhout is immers nog maar weinig onderzoek gedaan, aangezien het voor een groot deel is volgebouwd.

In het centrum van Turnhout zijn ondertussen verschillende vindplaatsen bekend, die dateren vanaf de ijzertijd. De opgravingen in het centrum wezen uit dat de middeleeuwse bewoning daar teruggaat tot in de 6de eeuw, in de merovingische periode. In de elfde eeuw wordt dan opnieuw een nederzetting ingeplant, die aan het begin van de 13de eeuw door Hendrik I wordt omgevormd tot een vrijheid met een groot marktplein en aanpalend een kasteeldomein (Delaruelle en Tops 2012).

4 Onderzoeksstrategie

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door de toekomstige bebouwing van de percelen. Een deel van het terrein van 3900 m² was reeds vergraven door de aanleg van de bouwput van het eerste appartementsgebouw (zonder vergunning). Bovendien was reeds het cunet van de wegenis achterop het perceel uitgegraven, gelukkig tot net boven het archeologische niveau. Op een deel van het terrein was bouw materiaal aanwezig.

Tijdens het onderzoek werden drie proefsleuven aangelegd. Bovendien is een deel van het reeds afgegraven gedeelte opnieuw met de graafmachine opgeschaafd. In totaal kon zo 813 m² worden bekeken, wat neerkomt op zo'n 20 % van het terrein.

Figuur 4.1. Overzicht van de aangelegde werkputten met de aangetroffen sporen.

De proefsleuven, sporen en recente verstoringen werden in het vlak ingetekend op schaal 1/50 op watervaste polyesterfolie. De vaste meetpunten en de hoeken van de proefsleuven werden rechtstreeks in Lambert-coördinaten ingemeten door een landmeter met een GPS met nauwkeurigheid

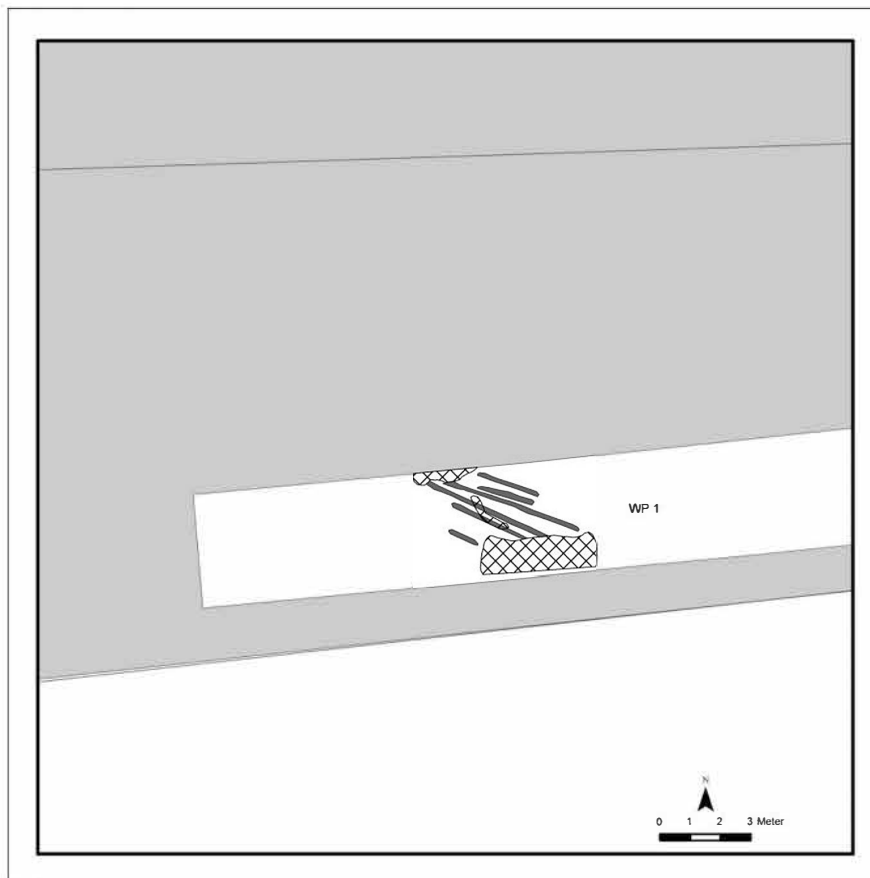
van 0,5 cm. De sporen in het vlak zijn fotografisch geregistreerd en voorzien van een spoornummer. In het vlak was het niet altijd duidelijk of de opgetekende vlekken sporen van bewoning of eerder sporen van natuurlijk aard waren. Om deze reden werden enkele sporen voor verdere evaluatie geselecteerd, gecoupeerd, gefotografeerd in coupe en opgetekend

Figuur 4.2.Documentatie van de sporen in wp 1 met op de achtergrond het kerkhof aan de Kwakkelstraat

5 Resultaten

Tijdens het onderzoek werden in totaal 7 sporen gedocumenteerd. Het gaat hier enerzijds om een cluster van langwerpige greppelachtige sporen in het westen van wp 1. Deze werden verstoord door latere vergravingen aan beide zijden van het profiel. Op basis van de kleur en de stratigrafische positie lijken deze sporen min of meer gelijktijdig aan het ontstaan van het plaggendek op deze locatie. Waarschijnlijk gaat het om restanten van karresporen van een oude zandweg die hier vroeger heeft gelopen in de late middeleeuwen. Deze lopen immers in de richting van het centrum van Turnhout, waar ze aansluiten op de Kwakkelhoek.

Figuur 5.1. Detail van de allesporenkaart van het proefsleuvenonderzoek ter hoogte van de karresporen in wp 1.

In het oostelijke gedeelte van wp 1 werd nog een rond spoor van een mogelijke kuil of paalkuil vastgesteld (sp 6). Gezien de twijfelachtige kleur van de vulling en de gerafelde randen is het spoor gecoupeerd, waaruit bleek dat het hier om een natuurlijk spoor gaat.

Figuur 5.2. Karresporen in het vlak van wp 1.

Figuur 5.3. Spoor 6 in wp 1 in de coupe

Tijdens het onderzoek konden geen vondsten worden verzameld die wijzen op oudere bewoning in of rond het plangebied. Geen van de vastgestelde sporen leverde enig vondstmateriaal op dat een nadere datering toelaat.

6 Conclusie en aanbevelingen

6.1 Conclusie

Naar aanleiding van de bouw van appartementen aan de Jaspar Van Kinsschotstraat in Turnhout, werd een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, teneinde de aanwezigheid van archeologische waarden in te schatten. Tijdens dit onderzoek werden ongeveer 20 % van het terrein onderzocht, waarbij alleen in wp 1 enkele laatmiddeleeuwse karresporen werden vastgesteld, naast een natuurlijk spoor. Ook vondsten die op oudere bewoning wijzen ontbreken.

6.2 Aanbevelingen

Gezien de afwezigheid van sporen en vondsten die wijzen op oudere bewoning binnen het plangebied lijkt verder archeologisch onderzoek op deze locatie niet nodig.

Literatuur

DELARUELLE S. & TOPS B. 2012. *Turnhout en de Grote Markt. De geschiedenis archeologisch bekeken*. Brepols, Turnhout.

Lijst van afbeeldingen

Figuur 1.1. Situering van het plangebied aan de Jaspar Van Kinschotstraat in Turnhout.	7
Figuur 1.2. Sfeerfoto van het terrein bij de aanvang van het onderzoek met op de voorgrond de reeds aangelegde bouwput	an
Figuur 2.1. Drainage en profielontwikkeling van de bodems in en rond het plangebied. Donkerpaars: goed gedraineerd. Lichtpaars: matig vochtig ...	9
Figuur 3.1. Situering van het plangebied op de kaart van Ferraris (1770-1777).	10
Figuur 4.1. Overzicht van de aangelegde werkputten met de aangetroffen sporen.....	12
Figuur 4.2. Documentatie van de sporen in wp 1 met op de achtergrond het kerkhof aan de Kwakkelstraat.....	13
Figuur 5.1. Detail van de allesporenkaart van het proefsleuvenonderzoek ter hoogte van de karresporen in wp 1.....	14
Figuur 5.2. Karresporen in het vlak van wp 1.....	15
Figuur 5.3. Spoor 6 in wp 1 in de coupe.....	15